

Morauszki András – Porubszky Zoltán

A törzsvendég és a többiek Az Illyés Közalapítvány szerepe a szlovákiai magyar kulturális intézmények támogatásában, 1996-2006

A rendszerváltás alapvető változásokat hozott – többek között – a szlovákiai magyar kulturális életben. Megszűnt az állam (és a CSKP)¹ egyedurialma, de ezzel együtt az a támogatás is, amely nemcsak a függőséget, de a megélhetést is jelentette az intézmények és szervezetek számára. Az 1989-et követő évek a kisebbségi magyar intézményrendszerben is átalakulást, újrakezdést és jelentős számbeli növekedést hoztak, és ezek a változások napjainkig tartanak.² Bár a *Csemadok* helyzeti előnye miatt továbbra is uralta a szlovákiai magyar kulturális életet, mégis elkezdődött egy differenciálódási folyamat, valamint az egyre több szervezet megjelenésével megerősödött a „civil” jelleg.³

Szlovákiában az egyesülési jogokat a 83/1990. számú törvény garantálja. Hatályba lépésének idejétől számíthatjuk a civil szervezetek megjelenését. A civil-nonprofit szektor fejlődésének öt szakaszát különíthetjük el:

1. Diverzifikáció (1989–1992): a számbeli növekedés és funkcionális differenciálódás időszaka.
2. Konszolidáció és professzionalizáció (1992–1993): foglalkoztatási mutatók javulása és az önkéntesek számának növekedése, képzési programok és külföldi tanulmányutak.
3. Öntudatra ébredés (1994–1996): az 1994. évi parlamenti választások után a harmadik Mečiar-kormány autoriter kormányzati gyakorlata és a harmadik szektor közötti viszony elmérgesedése, a „Harmadik Szektor SOS” kampány az ún. „alapítványtörvény” miatt.⁴
4. Mobilizáció (1997–1998): az 1998. évi választások előtt az *OK '98 (Polgári Kampány '98)* elérte, hogy a civil szervezetek a politikai pártok és a média egyenrangú partnerei lehettek, illetve sikeresen megakadályozták a választási visszaéléseket.

¹ *Csehszlovákia Kommunista Pártja*, 1921-ben alakult. 1948-1989 között állampártként működött. Területi szervezete a *Szlovákiai Kommunista Párt* volt.

² Tóth, 2006a: 223.

³ *Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúregyesülete*, ma *Csemadok – Magyar Társadalmi és Közművelődési Szövetség*; 1949-ben alakult, mint a *CSKM* kulturális szervezete. Vö. a kötetben Székely Tünde tanulmányával.

⁴ A Mečiar-kormányzat a törzstőke felemelésével és közvetlen állami felügyeleti rendszer bevezetésével kívánta ellehetleníteni az alapítványok munkáját. Tóth, 2006a: 227.

5. Stabilizáció (1998–2006): a két Dzurinda-kormány intézkedései kedvezőbb állapotot biztosítottak a civil szervezetek számára.⁵ A szlovákiai törvényi szabályozásban az adófelajánlás lehetősége is ekkor, 1999-ben jelent meg először.

Az általunk vizsgált időszak végén, 2004-ben, nagyjából 27 100 civil szervezet működött Szlovákiában. Jellegét tekintve ez a szervezeti struktúra kulturális-rekreációs dominanciájú, kiemelkedő tevékenységi területe a kultúra, oktatás, szociális ellátás, a szakmai érdekvédelem és a környezetvédelem.⁶ Aránylag kiterjedt, jelentős politikai, illetve társadalmi súllyal rendelkező entitásról van szó, ami a legtöbb tekintetben mégis elmarad a szomszédos országok – elsősorban Magyarország, Csehország – civil-nonprofit szektorától.⁷

Különösen ez a helyzet a gazdasági erő tekintetében: a szektor legfontosabb bevételi forrásait a nagy, külföldi támogató alapítványok jelentették,⁸ de a szektor megerősödésével együtt járt a bevételszerkezet differenciálódása: az ezredfordulóra a bevételek több mint fele a szervezeti tevékenységhez kapcsolódó ár- és díjbevételekből származott, ehhez mintegy kiegészítésként csatlakoztak az állami támogatások (22%) és a magántámogatások (23%).⁹

2002-től az adózók felajánlhatják adójuk 1%-át, egy általuk megjelölt nonprofit szervezet javára. Ez a törvény 2003-ban úgy módosult, hogy a felajánlható összeg 1%-ról 2%-ra növekedett. Bár a lehetőség kihasználása nem vált általános jelenséggé a szektoron belül, 2004-ben mégis kb. 4 000 szervezet jegyeztette be magát az adófelajánlást fogadók listájára. Ezek a szervezetek 2004-ben összesen több, mint 800 milliót koronát kaptak ebből a forrásból.¹⁰

A tanulmányunk alapját jelentő kutatás legfontosabb céljaként azt jelöltük meg, hogy megvizsgáljuk, miként működött, milyen stratégiai elképzelések mozgatták a kisebbségi magyar kulturális szervezetek egyik legfontosabb, sok tekintetben megkerülhetetlen támogató szervezetét, az *Illyés Közalapítvány* (továbbiakban: *IKA*),¹¹ illetve a *Közalapítvány Szlovákiai Alkuratóriumának* (továbbiakban: *SZA*) tevékenységét. Kutatásunk során igyekeztünk átfogó képet felrajzolni az *IKÁ*-val kapcsolatban álló szlovákiai magyar kulturális szervezetek és intézmények pályázati attitűdjéről és ennek alapján egyfajta tipológiát felállítani.¹² Mikor a munkához hozzákezdtünk, több hipotézist is felállítottunk.

5 Kuvíková – Hullová, 2004: 638.

6 Salamon – Anheier, 1999: 66.

7 Kuvíková – Hullová, 2004: 649.

8 Open Society Fund, Fund for Civil Society, Charles Stuart Mott Foundation, German Marshall Fund.

9 Salamon – Anheier, 1999: 59–60.

10 2004-es árfolyamon több, mint 5 milliárd Ft.

11 „... olyan területeket támogatott, amelyet egyébként más forrásból lehetetlen volt biztosítani.” Ld. Tóth, 2006b: 258.

12 Az *SZA* struktúrájának egyik jellegzetessége, hogy a *Csevadok*-szervezetek külön szakmai tanács alá tartoztak, külön elbírálás alá estek, éppen ezért a mi kutatásunkból kihagytuk azokat.

Első hipotézisünk szerint a vizsgált időszakban (1996-2006) a pályázatok száma folyamatos és egyenletes ütemben növekedik, mert a szlovákiai magyar nonprofit szervezetek nincsenek felkészülve pályázati jellegű támogatások lehívására. Ennek oka, hogy sem megfelelően képzett munkaerő, sem a szükséges anyagi erőforrások nem állnak elegendő mértékben rendelkezésre. Ehhez járul a tapasztalatlanság és az új megoldásoktól való idegenkedés. Idővel azonban a szlovákiai magyar nonprofit szervezetek is alkalmazkodnak a pályázati támogatási formához. Ezt az alkalmazkodást elősegíthetik a vizsgált időszakban mind nagyobb mértékben hozzáférhetővé váló képzések.

Feltételeztük továbbá, hogy a pályázó szervezetek aktivitása egyenesen arányos a bázisul szolgáló terület gazdasági teljesítőképességével, felismerhetővé válnak a szlovákiai magyar nonprofit szervezeti struktúra főbb gócpontjai, és a pályázó szervezetek földrajzi megoszlása nyugat-keleti lejtőt mutat.

Utolsó hipotézisünk pedig az volt, hogy a szlovákiai magyar kulturális intézményrendszer számára 1998-ig (a *Magyar Koalíció Pártja* – továbbiakban: *MKP* – kormányra kerüléséig) az egyetlen jelentős forrást az *IKA* támogatásai jelentették. Mielőtt azonban az *IKA SZA*-nak elemzésére rátérnénk, röviden és fő vonalaiban szeretnénk jelezni a szlovákiai magyar kulturális szervezetek helyzetének, illetve a Magyar Köztársaság kisebbségi magyar közösségekkel kapcsolatos politikájának alakulását.

Kulturális célú magyar nonprofit szervezetek Szlovákiában

Amíg a fent leírtak alkalmazhatóak a szektor egészére, merőben más képet kapunk, ha a magyar alrendszert vizsgáljuk. Ugyanakkor, azonos jogi körülmények között születtek a magyar szervezetek, ugyanazt az utat járták be, de eleve hátránnyal indultak az elérhető anyagi és a humán erőforrásokat tekintve. Ez az esetek többségében megakadályozta a külföldi pályázati összegek eredményes lehívását.¹³ A szlovákiai állami források csak 1998-tól, az *MKP* kormányra kerülésével váltak elérhetővé. A teljes szektor harmadik nagy bevételi forrása, a magánadományok súlya, jóval alacsonyabb a magyar alrendszer esetében, hiszen a magyar szervezetek bázisául szolgáló régiók gazdasági teljesítőképessége is alatta marad az országos átlagnak.¹⁴ Így a magánszemélyek és a piaci szektor támogatási lehetőségei egyaránt beszűkültek. A magyar szervezetek kiugróan magas aránya, majdnem 70%-a, a kulturális életben tevékenykedik. Márpedig a tapasztalatok szerint ez az a tevékenységi terület, amely a legkisebb magántámogatásra tarthat számot.¹⁵

¹³ Nagy – Tóth, 2006: 242–243.

¹⁴ Pažitný – Morvay – Ondriašová – Kling, 2004: 295–366.

¹⁵ Nagy – Tóth, 2006: 245.

Az adófelajánlások esetében lehangoló eredményeket kapunk. A 2004-ben 2%-ot gyűjtő szervezetek közül mindössze 124 volt kisebbségi magyar szervezet.¹⁶ A magyarázatok szerint az ok a körülményes iktatási eljárás, a költségek és a 2%-ból származó bevétel alacsony összege. Ezek az állítások – legalábbis a gyakorlati tapasztalatok alapján – erősen megkérdőjelezhetőek.¹⁷ A torz bevételszerkezet véleményünk szerint a hiányos, akadozó szlovák állami támogatással, illetve a magyar állami költségvetés által nyújtott mankóra való hagyatkozással magyarázható.

A magyar kormányok támogatáspolitikája

A Magyar Köztársaság Alkotmányának úgynevezett felelősségklauzulája szerint „A Magyar Köztársaság felelősséget érez a határain kívül élő magyarok sorsáért, és előmozdítja a Magyarországgal való kapcsolatuk ápolását.”¹⁸ Vagyis a magyar állami felelősség kétségkívül létezik – így a mindenkori magyar kormányknak kell, hogy legyen valamilyen magyarságpolitikai koncepciója –, ugyanakkor ez a felelősség csak részleges lehet, tekintettel arra, hogy a célcsoportok más államok polgárai.¹⁹

Bárdi Nándor öt pontban foglalta össze a magyarországi kormányzatok magyarságpolitikájának alapjait.²⁰

- 1) Történelmi felelősség elve
 - az országnak támogatnia kell a két világháború következtében kialakult vesztes társadalmi csoportokat.
- 2) Szolidaritás elve
 - a nemzeti közösségen belül minden egyén felelős a közösségért, annak fennmaradásáért s fejlődéséért; a határon túli magyarság fennmaradása a nemzet egy részének fennmaradását jelenti.
- 3) Családi, rokoni, baráti viszonyok
 - a magyar állampolgárok 15-20%-ának vannak (lehetnek) ilyen kapcsolatai.
- 4) Térség stabilizációjának igénye
 - egy esetleges etnikai konfliktus vagy tömeges migráció veszélyeztetné a térség stabilitását.
- 5) Munkaerőpiac igényei
 - Magyarország érdeke, hogy munkaerőpiacán résztvevő határon túli magyarok minél képzetebbek legyenek, illetve közvetítő szerepet tölthessenek be a magyar piac számára a szomszédos országokban.

¹⁶ Uo.

¹⁷ Uo.

¹⁸ 1949. XX. tv. 6.§ (3)

¹⁹ Öllös, 2008: 50.

²⁰ Bárdi, 2004: 132.

Az IKA-t is magába foglaló magyarországi kisebbségvédelmi és támogatási intézményrendszer hatása ennél távolabbra mutat: egyrészt sikerült a gyakorlatba is átültetni a politikai elveket, másodsorban a magyarországi és határon túli magyar intézmények közeledését is elősegítette. Ezek az eredmények nagyban javították a magyar—magyar kapcsolatokat is. Például olyan új együttműködési és integrációs kezdeményezéseknek az alapjai is megteremtődtek, amelyek az első másfél évtized inkubátor-szakaszát követően a közvetlen intézményközi és interregionális, esetenként uniós keretek között keresték a fejlődési lehetőségeket, immár az alapítványi támogatás segítő háttere nélkül.

Az Antall-kormány nemzetpolitikája

Az 1990-es évek elején az Antall József vezette MDF-kabinet hirdette meg azt az új nemzetpolitikai stratégiát, melynek lényege, hogy

- I. az immár kilenc évtizede Magyarország határain kívül élő magyar nemzeti közösségek dominánsan magyar nemzeti identitással rendelkező közösségek maradtak, amit a magyar államnak méltányolnia kell;
- II. Magyarországnak igénybe kell vennie a nemzetközi emberjogi és kisebbségvédelmi eszközöket a határon túli magyarok érdekében, és ezek felhasználásában a következő célokat kell követnie:
 - a. a kisebbségvédelmi rendszer továbbfejlesztése
 - b. Magyarország védőhatalmi szerepének kiépítése olyanképpen, hogy lehetősége legyen beleszólni a szomszédos államok kisebbségpolitikájába az ott honos magyar nemzeti közösségek érdekében;
- III. a határon túli magyar kisebbségek képviselőit be kell vonni a velük kapcsolatos döntések meghozatalába. Ez utóbbi tétel az úgynevezett „Antall-doktrína” lényege.²¹

A rendszerváltás utáni első két-három évben kiépült az az intézményrendszer, amelynek célja a szomszédos államokban élő magyar közösségek támogatása és kutatása volt, illetve a magyarországi etnikai és nemzeti kisebbségekről szóló 1993. évi LXXVII. tv. elfogadásával kialakítottak egy olyan kisebbségvédelmi rendszert, amely a szomszéd nemzetek kis létszámú magyarországi kisebbségei számára lehetővé tette a helyi és országos kisebbségi önkormányzati rendszer működtetését, s ezzel a szomszéd államoknak a magyarországi kisebbségpolitikával kapcsolatos támadásait jórészt sikerült leszerelni. Azoknak a feltételezéseknek, amelyek a magyarországi kisebbségi törvényt közép-európai jó példaként is hasznosnak gondolták, pár éven belül szembesülniük kellett a nemzetállami realitásokkal.²²

21 Bakk, 2006: 118. <http://www.jakabffy.ro/magyarkisebbsseg/index.php?action=lsz&lapid=31>

22 Bárdi, 2004: 132.

Az azóta eltelt időszakban a célkijelölések kormányonként divergáltak, és a 21. század elejére egymást részben kioltó, részben lecserélő ötletekbe torkolltak. 2002 óta a magyarországi kormányok és parlamenti pártok, illetve kisebbségi magyar politikai pártok, szerveződések nem tudnak egymás közt megállapodásra jutni sem a magyar nemzetpolitika alapvető céljaiban, feladataiban, de még csak eszközeiben sem. Ez a helyzet a pártpolitikai ellentétek, a szomszéd országok eltérő szomszédság- és kisebbségpolitikai magatartása mellett sok vonatkozásban összefügg a magyar külpolitikai stratégiái, elképzelésekben is kimutatható, „bal”- és „jobb”-oldali szembenállással.²³

A Horn-kormány nemzetpolitikája

Az első *MSZP–SZDSZ*-kormány nem történelmi és nemzeti felelősségvállalásra építette a maga nemzetpolitikáját, hanem inkább hátrányos helyzetű csoportnak, mint nemzetrésznek tartotta a határon túl élő magyarokat. A kérdés a külpolitikai (elsősorban szomszédsági és integrációs) kapcsolatoknak rendelődött alá. Ez magyarázza az alapszerződések tartalmát.²⁴ Új stratégia és új retorika jelent meg, amelyet Tabajdi Csaba, Lábody László és Törzsök Erika neve fémjelez. Ennek alapján a közvetlen támogatásról a gazdasági háttér kiépítésére helyeződött át a hangsúly. Az *Új Kézfogás Alapítvány* koordinálta a tőkeberuházásokat, kamattámogatásokat és a humán erőforrás-képzést. Viszont ezekhez a programokhoz nem állt rendelkezésre megfelelő méretű erőforrás, illetve nem sikerült valóban jól működő kapcsolatokat kiépíteni a határon túli magyar éllel.

Az Orbán-kormány nemzetpolitikája

A NATO-tagság hatására megnövekedett az ország geopolitikai súlya, illetve a gyarapodó gazdaság lehetővé tette a határon túli magyarság támogatására fordítható pénzügyi erőforrások növelését. Kihasznlva ezt a lehetőséget, sikeres programtámogatási mechanizmusokat²⁵ indítottak be, valamint új intézményeket hoztak létre.

A státustörvény

A határon túli magyarok jogi helyzetéről már ezt megelőzően is számos, rendszerint alacsonyabb szintű jogszabály rendelkezett, de *A szomszédos államokban élő magyarokról* szóló 2001. évi LXII. számú törvény volt a legátfogóbb és a leginkább kiforrott. A kedvezmény, illetve státustörvény néven ismertté vált jogszabály hatálya azokra a szlovák, horvát, jugoszláv, román, szlovén, vagy ukrán állampolgárságú, magukat magyar nemzetiségűnek valló személyekre terjedhet ki, akik magyar állampolgárságukat nem önkéntes lemondással veszítették el, továbbá nem rendelkeznek

²³ Jól példázta ezt a Magyar Köztársaság Gyurcsány-kormány idején kidolgozott külkapcsolati stratégiájának pártpolitikai fogadtatása, illetve a *FIDESZ Magyar Polgári Párt* ellenstratégiájának kidolgozása. A külkapcsolati stratégia kisebbségi magyar vonatkozásait ld. *Az új magyar külkapcsolati stratégia előmunkálatai. Magyar Kisebbség*, 2006. 3-4. <http://www.jakabffy.ro/magyarkisebbsseg/index.php?action=lsz&lapid=31>

²⁴ Bárdi Nándor ezt a „magyar külpolitika Bokros-csomagjának” nevezte. Bárdi, 2004: 142.

²⁵ Teljesítményelvű támogatási rendszer.

állandó magyarországi tartózkodásra jogosító engedéllyel.²⁶ Lényegét a határon túl élő és magyar igazolvánnyal rendelkező magyar nemzetiségű személyeknek és családtagjaiknak nyújtott kedvezmények, támogatások jelentik. A kedvezmények és a támogatások közötti megkülönböztetés azon alapszik, hogy míg a kedvezmények alanyi jogon igénybe vehetőek, addig a támogatásokat kérelmezni kell.

A magyarországi státustörvény által biztosított támogatások egy része nemcsak Magyarországon, hanem a szülőföldön is igénybe vehető; ezt a szomszédos államok, különösen Szlovákia, kezdetben rendkívül élesen bírálta, ugyanis az állami szuverenitás elvének megsértését látták benne. Ezért pl. Romániával és Szlovákiával Magyarországnak külön meg kellett állapodnia a státustörvény egynemely rendelkezésének végrehajtási gyakorlatáról. Szlovákiában a magyar tannyelvű iskolákba járó gyermekeket megillető magyarországi oktatási-nevelési támogatást csakis a Szlovákiában bejegyzett *Pázmány Péter Alapítvány* bevonásával, s a szülők helyett az iskoláknak juttatott támogatás formájában lehet szétosztani.

A Gyurcsány-kormány nemzetpolitikája

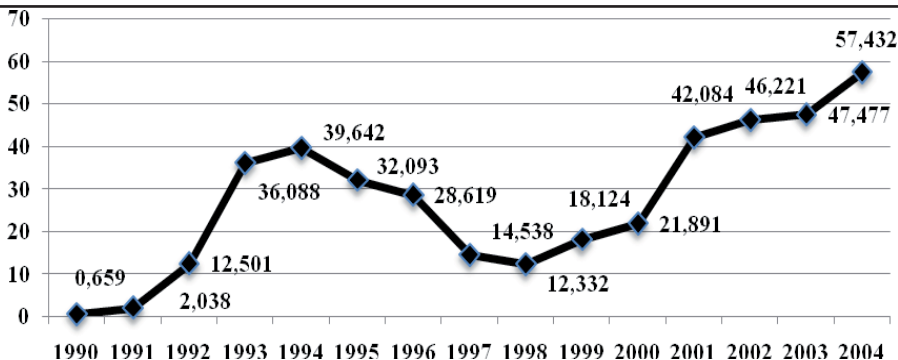
Az első és második Gyurcsány-kormány nemzetpolitikai törekvéseiben jelentős hangsúlyváltozások figyelhetőek meg. Ezeket a változásokat leginkább Magyarország, valamint az ausztriai, szlovéniai, szlovákiai és erdélyi magyarság az Európai Unión belüli mozgásterére indokolta. Ugyanakkor a Gyurcsány-kormánynak a kettős állampolgársággal és a státustörvénnyel kapcsolatos álláspontja is jelentős mértékben megterhelte a budapesti kormány és a kisebbségi közösségek viszonyát, ami a határon túli magyar elitek, de még a szélesebb közvélemény Magyarországgal szembeni bizalomvesztésében is kimutatható volt. A parlamenti pártok eltérő preferenciái és a kiélezett belpolitikai helyzet miatt véleményünk szerint rövid távon nem várható a parlamenti pártok konszenzusa a nemzetpolitikai kérdésben. A két Gyurcsány-kormány alatt felszámolták a korábban létrehozott intézményi keret nagy részét: például az *IKA*-t, a *Teleki László Intézetet*, a *Határon Túli Magyarok Hivatalát* (továbbiakban: *HTMH*).

Az Illyés Közalapítvány

A Polgári Törvénykönyv 1993. évi módosítása teremtette meg a közalapítványi formát. Eszerint „a közalapítvány olyan alapítvány, amelyet az Országgyűlés, a Kormány, valamint a helyi önkormányzat képviselő-testülete közfeladat ellátásának folyamatos biztosítása céljából hoz létre. Törvény közalapítvány létrehozását kötelezővé teheti.”²⁷ Közfeladatnak számít „az az állami vagy helyi önkormányzati feladat, amelynek ellátásáról – jogszabály alapján – az államnak vagy az önkormányzatnak kell gondos-

²⁶ Az Ausztriában élő magyarok az EU tiltakozása miatt kiharadtak a rendelkezés hatálya alól.

²⁷ 1993. XCII. tv. 74/G. § (1)

1. ábra A határon túli magyaroknak juttatott támogatások milliárd USD-ben

(Forrás: Bárdi, 2004: 228.)

knodia. A közalapítvány létrehozása nem érinti az államnak, illetve az önkormányzatnak a feladat ellátására vonatkozó kötelezettségét.²⁸

A határokon kívül élő magyarok sorsáért érzett – a Magyar Köztársaság Alkotmányában is rögzített – felelősség elve alapján a magyar kormány 1993-ban létrehozta azt a pénzalapot, az *IKA*-t, amelynek fő célja a kisebbségi magyar közösségek támogatása volt. Az *IKA* támogatata:

- a) a határon túli magyarság önazonosságának megőrzését, fejlődését és megerősödését célzó kezdeményezéseket;
- b) az anyanyelv ápolását, fejlesztését szolgáló kezdeményezéseket;
- c) a határon túli magyarságot érintő tudományos munkát;
- d) az anyanyelvű hitélet tárgyi és személyi feltételeinek javítását;
- e) a határon túli magyar kisebbségek hazai kulturális bemutatását.²⁹

Az *IKA* szerkezete hierarchikus rendszerű, ahol az alkuratoriumok magas szintű autonómiával rendelkeznek, viszont a nagy összegű pályázatok elbírálása főkuratóriumban történt, illetve ez a testület hozta a végleges döntést minden esetben. Az alkuratoriumok 1994-től jöttek létre azzal a céllal, hogy bevonják a helyi értelmiséget a döntéshozatali mechanizmusba.³⁰ Ezáltal „társadalmiasult” a támogatáspolitikát, s egyúttal politikai és szakmai legitimitást is kapott.³¹ Az is nyilvánvaló vált, hogy az Alkotmány felelősség-klauszulájában megfogalmazott felelősséget csak az érintett személyekkel vagy közösségekkel közösen lehet érvényesíteni.³²

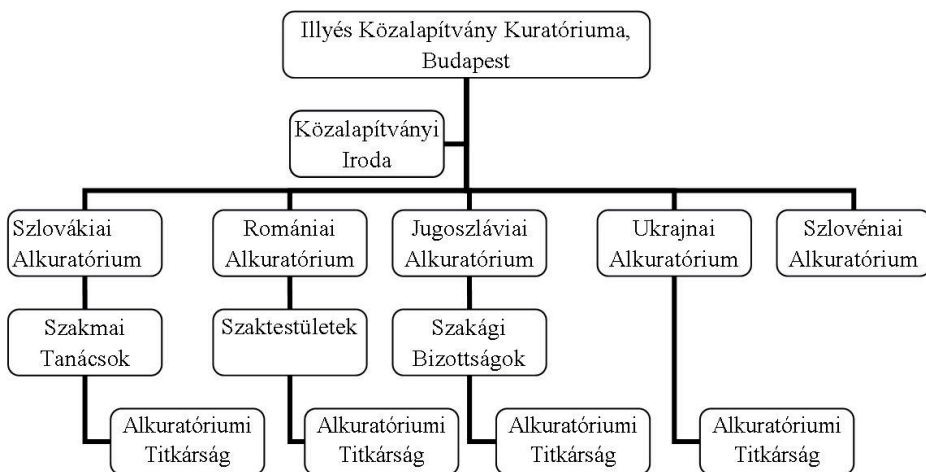
²⁸ 1993. XCII. tv. 74/G. § (2)

²⁹ Az *IKA* alapító okirata alapján.

³⁰ Az alkuratoriumi rendszer előtt a *Csemadok* elnöksége bírálta el a pályázatokat, a végrehajtó a főtítkárvolt. A kezdetekben ez kielégítő módszer volt, de a pályázatok számának gyors növekedésével már nem lett volna elegendő a *Csemadok*-elnökség kapacitása. (Ld. Interjú Végh Lászlóval – a szerzők tulajdonában)

³¹ Bárdi, 2004: 212.

³² Bárdi — Szarka, 2008: 4.

2. ábra Az Illyés Közalapítvány szerkezete

A szlovákiai alkuratórium mellett hét szakmai tanács működött a következő szakterületeken:

- 1) Oktatásügy
- 2) Kultúra és Művelődés
- 3) Helyi és Regionális Projektek
- 4) Csemadok-szervezetek
- 5) Lapkiadás
- 6) Tudományos kutatás
- 7) Egyházi és Hitélet

A fontosabb intézmények és szervezetek automatikusan bekerültek az egyes szakmai tanácsokba, a kisebb szervezetek pedig területi alapon szerveződtek és képviselők útján vettek részt a döntések előkészítésében. Az alkuratórium ebben a rendszerben alapvetően kiegyensúlyozó, moderátori szerepet töltött be, legfeljebb a kifogásolható döntések esetében végzett korrekciókat. Erre azonban csak a legkritikább esetben került sor. A rendszer hiányossága abban az esetben nyilvánult meg, ha valamely szervezet nem tudta magát képviseltetni az illetékes szaktestületben. Később, válaszképpen, a budapesti Kuratórium kialakított egy keretet az úgynevezett „apró projektumoknak”, hogy ezekre vonatkozóan ne, illetve más szabályok szerint érvényesüljenek a támogatási limitek, másrészt, hogy ezeknek a kis összegű pályázati kérelmeknek ne kelljen versenyezni a „nagyokkal”.³³

33 Ld. az Öllös Lászlóval készült interjút – a szerzők tulajdonában.

Az *IKA* egészét tekintve egyedi jelenség volt, hogy a szlovákiai alkuratórium a pályázatok beadását regisztrációs díj befizetéséhez kötötte, amit a *Fábry Zoltán Társaság* kezelte.³⁴

Szlovákiai Alkuratóriumhoz benyújtott pályázatok, 1996–2006

Tanulmányunk célja a kisebbségi magyar kulturális szervezetek egyik legfontosabb, működése idején talán megkerülhetetlen³⁵ támogató szervezete, az *IKA* és annak szubszidiáris szerve, az *SZA* támogatási stratégiájának feltérképezése. Kutatásunk során igyekeztünk átfogó képet felrajzolni az *IKA*-val kapcsolatban álló szlovákiai magyar kulturális szervezetek és intézmények pályázati attitűdjéről és ennek alapján egyfajta tipológiát felállítani.³⁶

Vizsgálatunkhoz az elsődleges adatforrást a somorjai *Bibliotheca Hungarica* által tárolt, az *SZA* kulturális szakmai tanácsához beérkezett pályázati adatlapok jelentették.³⁷ Ezek az adatlapok tartalmaztak minden lényeges információt, amit a kutatásunk során felhasználtunk. Az adatgyűjtés során törekedtünk egy egységes, elektronikus adatbázis összeállítására, amely elképzeléseink szerint lehetővé tette volna a pályázó szervezetek összehasonlítását a teljes vizsgált időszakon belül. Munkánkat nagyban megnehezítette a pályázati adatlapok többrendbeli, lényegi változása. Ezek a változások többek között lehetetlenné tették az egyéb források feltérképezését, mert a megfelelő adatok csak néhány év esetében állnak rendelkezésünkre. A kvantitatív adatokat kiegészítendő, törekedtünk interjúk készítésére az *SZA* néhány volt munkatársaival. Végül két interjút vettünk fel, mindkettőt az *IKA* szlovákiai döntéshozó szervének volt vezetőivel, Dr. Végh Lászlóval és Öllös Lászlóval.

Az általunk vizsgált időszakban összesen 1 700 pályázat érkezett az *SZA* kulturális szakmai tanácsához.³⁸ Hipotézisünk az volt, hogy folyamatosan, és többé-kevésbé egyenletesen növekvő eloszlást tapasztalunk majd, a valódi kép azonban egy hektikus és kiszámíthatatlan számbeli alakulást mutat.

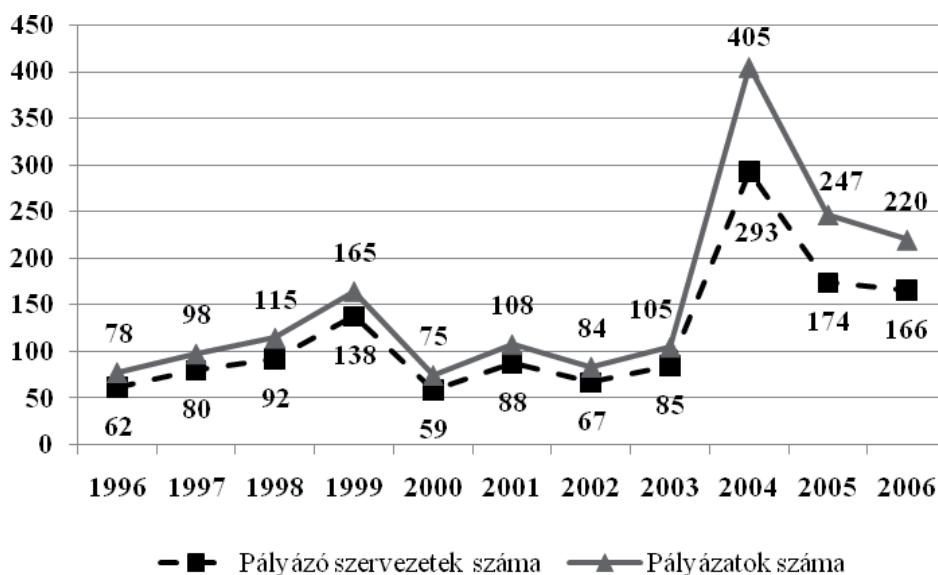
³⁴ Az alkuratórium nem rendelkezett önálló jogi személyiséggel, ezért volt szükség egy külön szervezet létrehozására.

³⁵ „... olyan területeket támogatott, amelyet egyébként más forrásból lehetetlen volt biztosítani.” Ld. Tóth, 2006b: 258.

³⁶ Az *SZA* struktúrájának egyik jellegzetessége, hogy a *Csemadok*-szervezetek külön szakmai tanács alá tartoztak, külön elbírálás alá estek, éppen ezért a mi kutatásunkból kihagytuk azokat.

³⁷ Szeretnénk kifejezni köszönetünket Dr. Végh Lászlónak, a *Bibliotheca Hungarica* igazgatójának.

³⁸ Vagyis az *SZA* működésének ideje alatt (1996–2006).

3. ábra A pályázatok és a pályázó szervezetek számának változása (1996-2006)

A teljes vizsgálati keret feldolgozása után további részletes elemzések, az *IKA Központi Kuratóriumának* (továbbiakban: *KK*) irattárában, illetve az évenkénti költségvetési adatokban, meghirdetett pályázati anyagokban való elmélyültebb kutatás szükséges ahhoz, hogy az *IKA* és az *SZA* 12 éves történetében a változásokról jól dokumentált és hiteles képet alakíthassunk ki. Ezek hiányában csak a statisztikai feldolgozás eredményeit rögzíthetjük, amely alapján azonban nem rajzolódik ki jól értelmezhető trend: 1999-ig egyenletes növekedést láthatunk, amely azonban 2000-ben váratlanul megtörik, és jelentős visszaesés regisztrálható a benyújtott pályázatok számában. A következő években a pályázatok száma erőteljesen hullámozik, majd 2004-ben egy újabb kiugrással szembesülünk. Ezeknek a változásoknak az okait a rendelkezésünkre álló rövid idő alatt nem sikerült feltárni. Ehhez az *IKA* kuratóriumának anyagait, például az *IKA*, illetve az *SZA* rendszeres éves jelentéseit, az *IKA* egymást követő három elnöke – Entz Géza, Halzl József és Pomogáts Béla –, illetve az *SZA* titkárságának vezetői által kiadott nagy számú nyilatkozat, írásos jelentés elemzését is el kellett volna végeznünk. A pályázati kiírások rendszere a 2002. évi kuratóriumi változásokat követően szintén alapvetően megváltozott az előző évekhez képest.

Az egy szervezetre jutó pályázatok száma 2003-ig nem változik számottevően,³⁹ az olló 2003 után kezd kinyílni, amikor a szervezetek átlagosan kb. 1,4 pályázatot nyújtottak be. Ezt a jelenséget részben a pályázati pénzek lehívásában járatos, tapasztalt intézményi csoport kialakulása, illetve az általuk képviselt terület jelentős támogatási igénye okozta: a *Szlovákiai Magyar Írók Társasága* a szlovákiai magyar irodalom képviselőinek, kiadványainak nevében 30 pályázatot nyújtott be a vizsgált időszakban. Gyakori és rendszeres pályázó még a *Jókai Alapítvány* (25), a *Diákhálózat* (24), vagy a *Nyári Szabadtéri Táncszínház Alap* (19). Míg ez a négy szervezet 2000-ben összesen 6 pályázatot nyújtott be, ez a szám 2004-ben 14-re nőtt. Ezenkívül, a 2004-es évben számos olyan új pályázó is megjelent, akik egyszerre több pályázattal is próbálkoztak.⁴⁰

A szervezettípusok szerinti vizsgálati szempont bevonása fontosnak bizonyult az alkuratóriumi támogatások rendszerének értelmezésében. A pályázók szervezettípusok szerinti megoszlása a polgári társulások dominanciáját mutatja, ami megfelel a szektor egészében tapasztalt megoszlásnak.⁴¹ A második helyen a „civil” szervezetek állnak,⁴² majd az önkormányzatok és a magánszemélyek következnek.

típus	pályázók száma	típus	pályázók száma
polgári társulás	277	iskola	13
civil	126	vállalkozás	12
önkormányzat	73	nonprofit szervezet	10
magánszemély	71	állami	6
alapítvány	38	kistérségi társulás	4
önkormányzati	33	egyházi	1
nem beruházási alap	19		

1. táblázat Pályázók száma szervezettípus szerint, 1996–2006

³⁹ 1,20 – 1,27 között mozog.

⁴⁰ Erre lehet példa Királyhelmec Város: csak egyetlen évben, 2004-ben pályázott kulturális területen, ekkor viszont egyszerre 9 különböző projektre, de hasonló a helyzet az *Anyák Polgári Társulása*, vagy a *Selye János Egyetemért Alapítvány* esetében is. Ezek a tények a helyi viszonyok elemzése, illetve a konkrét szervezetek további sorsának nyomon követése nélkül természetesen nem értelmezhetők hitelesen.

⁴¹ Tkp. bejegyzett egyesületekről van szó.

⁴² A tanulmányban civil szervezetnek az önálló jogi személyiséggel nem bíró, nem bejegyzett szervezeteket neveztük, az ilyen jellegű szervezetek a pályázati kiírások alapján nem is pályázhattak volna. Az „apró projektek” esetében elsősorban a nagy számú helyi kezdeményezés kiforratlansága miatt éppen ezek a „civil” csoportosulások jelentkeztek nagy számban.

2000-ben, az első olyan évben, amikor az előző évihez képest csökkenés volt tapasztalható, a negatív tendencia mindenekelőtt az önkormányzatokat és az önkormányzati intézményeket érintette, valamint a jogi személyiséggel nem rendelkező – a szónak minden értelmében civil – szervezeteket. Amíg az önkormányzatok és a hozzájuk tartozó intézmények pályázati aktivitása egy év leforgása alatt kb. 85%-kal csökkent, a polgári társulások esetében a visszaesés „mindössze” 20% körül mozog. A 2004-es statisztikai „Nagy Ugrás” hátterében is ott vannak az önkormányzatok és intézményeik. Ebben az évben az önkormányzatok által benyújtott pályázatok száma a 2003-as évhez képest a tízszeresére növekedett, ugyanez az önkormányzati intézmények esetében tizenötszörös, így a 2004-es teljes növekedés 26%-át teszik ki. Összehasonlításképpen a polgári társulások alig több mint háromszoros, az alapítványok 1,7-szeres növekedést mutatnak.

A pályázók területi elhelyezkedésének vizsgálatához a Pažitný–Morvay–Ondriašová–Kling-féle regionális felosztásból indultunk ki,⁴³ de néhány részletében megváltoztatva azt.

Régió	Járások
Pozsony	Pozsony Város
Dunamellék	Szenc, Dunaszerdahely, Galánta, Vágsellye
Alsó-Nyitra	Nyitra, Érsekújvár, Komárom, Léva
Gömör-Nógrád-Kishont	Nagykürtös, Losonc, Rimaszombat, Nagyrőce, Rozsnyó
Kassa-Abauj	Kassa Város, Kassa- vidék
Zemplén	Töketeremes, Nagymihály, Szobránc

2. táblázat Az egyes régiók és a hozzájuk tartozó járások

1996-2006 között a legtöbb pályázat az alsó-nyitrai régióból érkezett (565), majd a dunamelléki (438), harmadik a gömör-kishont-nógrádi (307), majd a pozsonyi (179), Kassa-Abauj (113) és legvégül a zempléni (96) régió következik. Ebben az esetben nem érvényesül a klasszikus nyugat-kelet lejtő modell,⁴⁴ hanem inkább egy erős Alsó- Nyitra és Csallóköz központot emelhetnének ki. Csakhogy, ha járási bontásban vizsgáljuk a területi megoszlást, akkor kiderül, hogy a gazdaságilag és társadalmilag is fejlettebb nyugati járások (Pozsony, Dunaszerdahely és Komárom) nonprofit szervezetei adták be az alkuratóriumhoz érkezett kulturális pályázatok majdnem felét: a dunaszerdahelyi és komáromi járások elsőbbsége minden tekintetben szembetűnő. Pozsony, Kassa, Galánta és Vágsellye esetében a leginkább látványos az eltérés a pályázati aktivitás és a magyarság területi megoszlása között.

⁴³ Pažitný–Morvay–Ondriašová–Kling, 2004: 295-366.

⁴⁴ Bartal, 2005: 252.

járás	pályázatok száma	sorrend a pályázatok alapján	sorrend a magyarok részaránya alapján (2001-es népszámlálás)	sorrend a magyar népesség száma alapján (2001-es népszámlálás) ⁴⁶
Dunaszerdahely	317	1	1	1
Komárom	287	2	2	2
<i>Pozsony</i>	<i>179</i>	<i>3</i>	<i>17</i>	<i>11</i>
Érsekújvár	145	4	5	3
Losonc	136	5	10	8
Tóketerebes	83	6	8	7
Léva	81	7	9	6
Rozsnyó	72	8	7	10
<i>Galánta</i>	<i>71</i>	<i>9</i>	<i>4</i>	<i>4</i>
Kassa vidék	58	10	14	12
<i>Kassa</i>	<i>55</i>	<i>11</i>	<i>17</i>	<i>17</i>
Rimaszombat	53	12	3	5
Nyitra	52	13	16	15
<i>Vágsellye</i>	<i>37</i>	<i>14</i>	<i>6</i>	<i>9</i>
Nagykürtös	27	15	11	13
Nagyróce	19	16	12	18
Szenc	13	17	13	16
Nagy Mihály	13	18	15	14

5. táblázat Az egyes járásek, az onnan beérkező pályázatok száma, valamint a magyarok részaránya és lélekszáma⁴⁵

Ez alapján két aktivitási tényezőt különböztethetünk meg:

1. A magyarság adott járáson belüli súlya határozza meg a szervezetek aktivitását.
2. Társadalomszerkezeti sajátosság, mint befolyásoló tényező⁴⁷
 - a. pozitív irányban: Pozsony, Kassa,
 - b. negatív irányban: Galánta, Vágsellye.

Az SZA stratégiája az intézmény utolsó elnöke, Öllös László elmondása alapján az volt, hogy a lehető legtöbb pályázó számára biztosíthatassanak támogatást. A pályázatok több mint fele kapott is valamilyen összeget, rendszerint a megpályázott összeg kisebb részét, hiszen a kért összegek minden alkalommal meghaladták a rendelkezésre álló

⁴⁵ A táblázatban félkövérrel szedve jelennek meg azok a területek, ahol a magyarság részaránya határozza meg a pályázati aktivitást, kurzívval pedig, ahol valamilyen társadalomszerkezeti sajátosság.

⁴⁶ Gyurgyik, 2004: 150.

⁴⁷ Ez az adatok egyik lehetséges interpretációja, a bizonyítás, egy újabb, célzott kutatást igényel.

keretet. A teljes összeget mindössze az esetek 1%-ban ítélte meg a szakmai tanács és az Alkuratórium.

Év	Teljes összeg (%)	Részösszeg (%)	Sikertelen pályázat (%)
1996	9	42	49
1997	2	46	52
1998	3	51	46
1999	0	65	35
2000	0	57	43
2001	0	52	48
2002	2	67	31
2003	0	67	33
2004	0	41	59
2005	0	51	49
2006	0	47	52

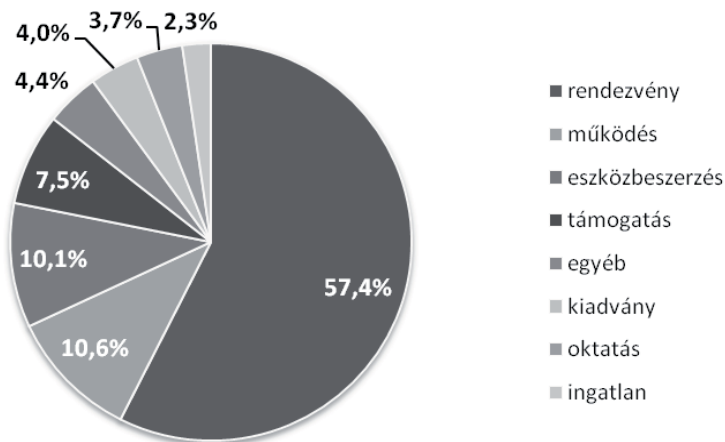
3. táblázat A pályázatok sikeressége éves bontásban (%)

A pályázati célok vizsgálatához az *IKA* 2005. évi pályázati adatlapjait használtuk. Az ott szereplő kategóriákhoz soroltuk a teljes adatbázisban szereplő célokat.

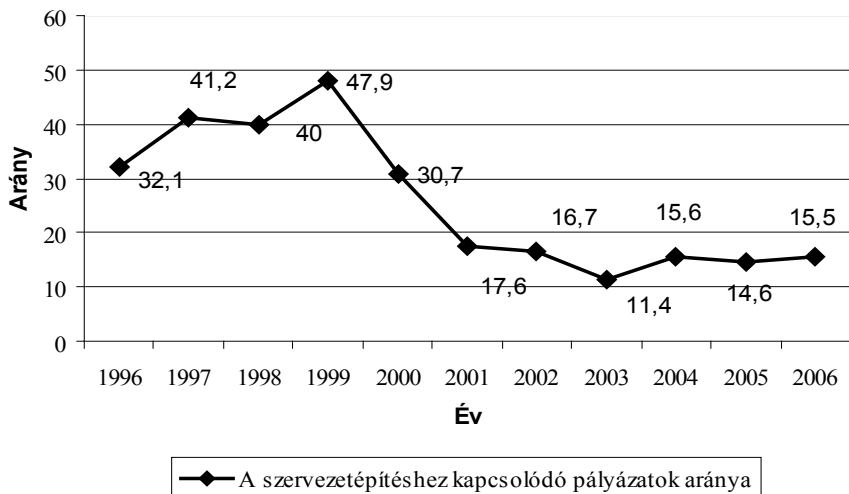
Az összes pályázat több mint felében a pályázó szervezet valamilyen rendezvény költségeire kért támogatást. Az összes többi pályázati cél csak nagy lemaradással következik. Csakhogy 1999-ig a pályázati célok megoszlása jóval árnyaltabb képet mutat: bár a rendezvényszervezés minden évben a legfontosabb cél, az első négy-öt év – a kisebbségi magyar kulturális intézményrendszerek kialakulásának és fejlődésének logikáját követve – a szervezetek építkezéséről szól. A szervezeti életciklus talpraállási szakaszában járó szervezetek 1996–1999 között igyekeztek bebiztosítani a fejlődéshez szükséges dologi, infrastrukturális hátteret: székely, iroda, számítástechnika és kiegészítő források a működési költségekhez.

2000-től kezdve az ilyen jellegű pályázatok aránya határozottan csökkent. A 4. ábrán a működési támogatásra, eszközbeszerzésre, ingatlanvásárlásra vagy -felújításra beadott pályázatok összesített arányát és a hozzá tartozó trendet figyelhetjük meg:

A szervezetépítéshez kapcsolódó pályázatok arányának csökkenésével együtt járt a rendezvényszervezés céljából benyújtott pályázatok arányának növekedése, így az 2006-ra meghaladta a 66%-ot. A rendezvényszervezés minden szervezettípus esetében magasan vezet, az ingatlanvásárlás vagy -fejlesztés leginkább az önkormányzatok pályázataiban fordul elő (az ilyen pályázatok 62%-át önkormányzatok adták be), eszközbeszerzésre főként a bejegyzett egyesületek és civil szervezetek pályáztak, kiadványok támogatása esetében jelentős a magánszemélyek pályázatainak aránya, az összes többi kategóriában a bejegyzett egyesületek dominálnak.

4. ábra A szlovákiai alkuratóriumhoz benyújtott pályázatok céljai⁴⁸

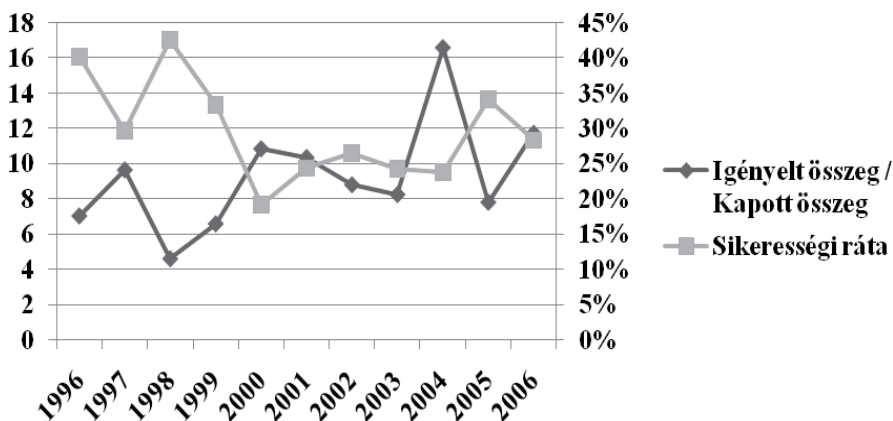
5. ábra A szervezetépítéshez kapcsolódó pályázatok aránya, 1996-2006 (%)

⁴⁸ Az „egyéb” kategóriában leginkább szobrok, emlékművek állítása és felújítása tartozik.

A rendelkezésre álló adatok alapján éves bontásban összevetettük a pályázott összeg nagyságát a kiosztott összeg nagyságával, majd a két érték arányát összehasonlítottuk a nyertes szervezetek sikerességi rátájával.⁴⁹

A fenti ábrából kitűnik, hogy a sikerességi ráta fordítottan arányos az igényelt és kapott összeg arányával, vagyis minél inkább meghaladta az igényelt összeg a rendelkezésre álló keretet, a nyertes szervezetek az általuk megpályázott összeg annál kisebb részét kapták meg. Ez alól a 2004. évi adatok kivételt jelentenek, valószínűleg azért, mert senki sem számolt a pályázati kedv ilyen váratlan megerősödésével. Az odaitélt összegek elaprózódását ebben az évben a nyertes pályázatok számának radikális szűkítésével kerülték el.⁵⁰ Valószínűleg a sikertelen pályázók csalódottsága okozta a 2005-ös visszaesést, illetve azt, hogy a 2004-ben belépett szervezetek a következő években nem tértek vissza. Tehát a „lehető legtöbbnek a lehető legnagyobb összeget”-elv mellett látszik a döntéshozók igyekezete, hogy ne hagyják felaprózódni az odaitélt összeget.

Az adatok tükrében viszont nem látszik, hogy a támogatási stratégia része lett volna a pályázó szervezetek „nevelése”. A jó minőségű pályázatok kikényszerítésére nem látható komolyabb törekvés.

6. ábra Az igényelt és a kiosztott összeg aránya, valamint a sikerességi ráta éves bontásban

⁴⁹ Sikerességi rátán a megítélt összeg és az igényelt összeg hányadosát értjük. Az átlagos sikerességi rátát a nyertes szervezetekre számítottuk.

⁵⁰ Amíg a többi évben az elutasított pályázatok aránya 50% körül alakult, addig 2004-ben ez az arány majdnem 60% volt.

Pályázat minősége	Teljes összeg	Részösszeg	Sikertelen pályázat
Teljes	1,2%	51,7%	47,1%
Hiányos	0,6%	50,1%	49,3%
Nagyon hiányos	0,0%	33,3%	66,7%

4. táblázat A pályázat minősége⁵¹ és sikeressége

A táblázatból látható, hogy az *SZA* esetében a hiányos pályázatot benyújtó szervezetnek szinte ugyanakkora esélye volt a kedvező elbírálásra, mint egy jó minőségű pályázatot beadónak. Ha a döntéshozók törekedtek volna a pályázati fegyelem betartatására, akkor valószínűleg a hiányos pályázatok kisebb arányban, vagy egyáltalán nem lettek volna sikeresek.

Az a tényező, hogy az évek során többször is változott a pályázati adatlap, több szempontból is megnehezítette munkánkat, de a legnagyobb gondot az alternatív források feltérképezése közben okozta. A későbbi adatlapok nem kérdeztek rá arra, hogy ugyanarra a projektre pályázott-e más helyen, illetve nem kértek nyilatkozatot erről.⁵² Ami biztosnak tűnik: adataink szerint 241 pályázó összesen 551 esetben fordult más támogatóhoz is. Az alternatív forrásokat is bevonó pályázók átlagosan 6 pályázatot adtak be – az *IKÁ*-hoz benyújtott pályázaton kívül.⁵³ 1998-tól léptek be szlovákiai állami szervezetek, pályázati források és intézmények a magyar kulturális szervezetek támogatásába. Az *MKP* kormányra kerülése mindenképpen fontos szerepet játszik ebben a folyamatban, és a szlovákiai források a legfontosabb kiegészítő forrásokká váltak az *IKÁ* után. Az ezt követő években ezek a szervezetek Magyarországon is egyre gyakrabban pályáztak, leginkább a *HTMH*-nál, a *Kulturális Minisztérium*nál és több magánalapítványnál.

Összefoglalás

A rendelkezésünkre álló adatok alapján több, általunk fontosnak tartott következtetést tudunk levonni. Izgalmas jelenségnek tűnik, hogy a szlovákiai magyar kulturális szervezetek pályázati aktivitása – hipotézisünkkel ellentétben – nem írható le sem egy egyenes vonalú számbeli, sem minőségi fejlődésként. A pályázati aktivitás sokféle

⁵¹ A pályázat minőségén a formai és tartalmi követelményeknek való megfelelést értettük. Hiányosnak tekintettünk egy pályázatot, amennyiben a pályázatról nem tett eleget a pályázati kiírás rendelkezéseinek (alapadatok, nyilatkozatok, költségvetés). Nagyon hiányosnak akkor minősítettük, ha a pályázati kiírás rendelkezéseinek több, mint felét ignorálta. Az ilyen pályázatok száma azonban meglehetősen alacsony volt.

⁵² Így 683 esetben nem tudhattuk, hogy a pályázó csak elfelejtette kitölteni ezt a rubrikát, vagy tényleg nem pályázott más helyen.

⁵³ Magas viszont a szórásérték a pályázó szervezetek/személyek, illetve az évek tekintetében is.

szervezeti, kuratóriumi döntéshozatali, pályázati kiírási okokhoz köthető, részletes levéltári elemzés nélkül nehezen értelmezhető, erőteljes változásai jogosan tarthatnak számot további érdeklődésre, kutatásra. Különös tekintettel arra, hogy az ilyen jellegű változások a támogató és a támogatott szervezetek számára egyaránt megnehezítik a hatékony, hosszú távú stratégia kidolgozását.

Továbbá fontos megemlíteni, hogy bár az önkormányzatok nem tartoztak a szűk értelemben vett kulturális intézményrendszerhez, és az önkormányzati intézmények is csak egy viszonylag kis részét alkották a pályázóknak, a pályázati aktivitás változásai nem magyarázhatóak a szervezetek és intézmények motivációinak vizsgálata, illetve a döntési mechanizmus és a pályázati logika beható elemzése nélkül.

A szervezetek pályázati aktivitása meglehetősen nagy szórást mutat, ennek ellenére kísérletet tettünk a jelenség strukturálására. Ehhez eszközként weberi ideáltípusokat alkalmaztunk.⁵⁴ Három ilyen ideáltípust különböztettünk meg:

1. „A törzsvendég” – megbízható, minden lehetséges alkalommal megjelenik legalább egy pályázattal, így idővel gyakorlatot szerez, megszerzett pozícióját és a felgyülemlett tőkét féltékenyen őrzi. Az életét ehhez a „törzsvendég”-státushoz igazítja, a törzshelye működéséhez igazodik, tudja mire és miként kell pályázni, hogy eredményes legyen. Ebből kifolyólag eléggé merev, és az adott struktúra megszűnése őt viseli meg a leginkább.

2. „A szegény rokon” – éli a maga életét, s akkor jelenik meg, hogyha szüksége van valamire. Általában nem csak egy forráshoz folyamodik, hanem megpróbálja az összes lehetséges eszközt. Éppen ezért rugalmas, nem köti magát egyetlen struktúrához sem, viszont ő ezért mindenhol idegen, kevésbé előrelátható az eredményessége.

3. „A szalmaláng” – a legkevésbé állhatatos, ha egy kecsesítő lehetőséget lát, akkor nagy lendülettel veti bele magát, jellemzően több különböző projekttel jelentkezik. A sikertelenség gyorsan kedvét szegi, nem próbálkozik kétszer ugyanazon a helyen.

A pályázati aktivitást területi bontásban vizsgálva két tényező hatásával talákoztunk: egyrészt a hangsúlyosabb magyar lakossági arány biztosítja a szervezetek társadalmi beágyazottságát, másrészt a társadalmi sajátosságok befolyásolják a szervezetek/intézmények működését.⁵⁵

A *Közalapítvány* működésének hatékonyságát nagyban befolyásolta, hogy az *IKA* alapvető és mindvégig meghatározó bevételi forrása a magyar állami költségvetés

⁵⁴ A weberi értelemben vett ideáltípus „a társadalomtudományos megismerés eszköze, az értékvonatkoztatás végeredménye, a valóság olyan elrendezése, amely csökkenti a káoszt, bizonyos értékek mentén [...] A kiválogatott elemeket az ideáltípus konzisztens képen rendezi el [...] így az ideáltípusok összemérhetőek [...] Nem található meg a valóságban és értelmes volna nem áll összefüggésben a valóságban való előfordulásával, ezért empirikusan nem lehet sem igazolni, sem cáfolni.” Vö. Molnár, 1999: 36–37.

⁵⁵ Pozsony jellemző példa: a magyarság súlya nem túl jelentős a fővárosban, de részben még ma is Pozsonyban vannak az országos hatáskörű kulturális szervezetek, intézmények, kiadók, szerkesztőségek székhelyei, másrészt az ott élő, nagyrészt polgári-értelmiségi réteg önszerveződése mégis jelentős szerepet tölt be a szlovákiai magyar kulturális életben. Ugyanakkor pl. az *IKA* *KK*-ja által 2005-ben kiírt nagyvárosi szórvány pályázatra Pozsonyból egyetlen pályázat sem érkezett be.

volt, és így a költségvetési vitákban dőlt el, hogy a *KK* mennyi pénzt oszthatott szét támogatásként, s a központi keret mellett mennyi jutott az alkuratóriumok által felügyelt területi alapokba. Mivel ez az összeg mindig változott, ezért az alkuratóriumi testületek döntéshozóinak is folyamatosan az új helyzethez, és a *KK*-ban meghatározott főszabályokhoz kellett alakítaniuk a támogatási stratégiájukat. Mivel a pályázó szervezetek, intézmények túlnyomó többsége viszonylag alacsony költségvetésű szervezet volt a vizsgált időszakban, ezért lehetséges volt kisebb összegek minél szélesebb körhöz való eljuttatása. Az egy szervezetre jutó átlagos támogatási összeg függött a kiosztható keret nagyságától, és az adott ciklusban pályázók számától. Már az *SZA* megalakulásának idejétől létezett az a gyakorlat, amely szerint a támogatási igények és a kiosztható keret arányának növekedése esetén inkább csökkentették az egyes szervezeteknek megítélt támogatást, mint a támogatásban részesített szervezetek arányát. Ebben a gyakorlatban nem jelent meg a nevelő szándék, a szervezetek mankót kaptak, de járni nem tanultak meg.

Források

Bibliotheca Hungarica, Somorja

IveS–Organizácia pre informatiku verejnej správy (IveS – Szervezet a Közigazgatás Informatikájáért), <http://portal.ives.sk/registre/>

Web Jogtár, <http://mkogy.complex.hu/jr/sf/defaultstart.html>

Interjúk

Interjú Öllös Lászlóval (Somorja, 2009. március 11.)

Interjú Végh Lászlóval (Somorja, 2009. március 11.)

Felhasznált irodalom

BAKK, 2006

Bakk Miklós: *A nemzetpolitika regionális látószöve – kiindulópontok egy új szomszédságpolitika megfogalmazásához*. In: *Magyar Kisebbség* 2006. 3-4. szám, http://www.jakabffy.ro/magyarkisebbsseg/pdf/2006_X_3-4_7_Bakk.pdf (Letöltés ideje: 2008. 10. 01.)

- BÁRDI, 2004 Bárdi Nándor: *Tény és való. A budapesti kormányzatok és a hatáson túli magyarság kapcsolattörténete. Problémakatalógus*. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony 2004.
- BÁRDI – SZARKA, 2008 Bárdi Nándor – Szarka László: *Változások Magyarországon és a kisebbségi magyar közösségek viszonyában. Kisebbség- és nemzetpolitika az uniós Közép-Európában*. In: *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 2008/1. http://www.foruminst.sk/publ/szemle/2008_1/szemle_2008_1_bardi_szarka.pdf (Letöltés ideje: 2008. 12. 05.)
- BARTAL, 2005 Bartal Anna Mária: *Nonprofit elméletek, modellek, trendek*. Századvég Kiadó, Budapest 2005.
- GYURGYÍK, 2004 Gyurgyík László: *A magyarság demográfiai, település- és társadalomszerkezetének változásai*. In: FAZEKAS József – HUNČÍK Péter (szerk.): *Magyarok Szlovákiában I. kötet, Összefoglaló jelentés (1989-2004)*. Fórum Kisebbségkutató Intézet - Lilium Aurum Könyvkiadó, Somorja - Dunaszerdahely 2004. 141–182.
- KUVIKOVÁ – HULLOVÁ, 2004 Kuviková, Helena – Hullová, Danica: *Watchdog of Political and Economic Power: The Nonprofit Sector in the Slovak Republic*. In: ZIMMER, Annette – PRILLER, Eckhard (ed.): *Future of Civil Society. Making Central European Nonprofit Organizations Work*. VS Verlag für Sozialwissenschaften. Wiesbaden 2004. 635–653.
- MOLNÁR, 1999 Dr. Molnár Attila Károly: *Max Weber olvasókönyv*. Novissima Kiadó, Miskolc 1999.
- NAGY – TÓTH, 2006 Nagy Myrtil – Tóth Károly: *A kulturális intézményrendszerforrásai és finanszírozása*. In: CSANDA Gábor – TÓTH Károly (szerk.): *Magyarok Szlovákiában III. kötet, Kultúra (1989-2006)*. Fórum Kisebbségkutató Intézet - Lilium Aurum Könyvkiadó, Somorja - Dunaszerdahely 2006.
- ÖLLÖS, 2008 Öllös László: *Az egyetértés konfliktusa. A Magyar Köztársaság alkotmánya és a határon túli magyarok*. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja 2008.

- PAŽITNÝ – MORVAY – ONDRIAŠOVÁ – KLING, 2004 – Pažitný, Peter – Morvay, Karol – Ondriašová, Simona – Kling, Jaroslav: *A déli régiók teljesítőképessége*. In: FAZEKAS József – HUNČÍK Péter (szerk.): *Magyarok Szlovákiában I. kötet, Összefoglaló jelentés (1989-2004)*. Fórum Kisebbségkutató Intézet - Lilium Aurum Könyvkiadó, Somorja - Dunaszerdahely 2004. 295–366.
- SALAMON – ANHEIER, 1999 – Salamon, Lester M. – Anheier, Helmut K.: *Szektor születik II*. Civitalis Egyesület, Budapest 1999.
- TÓTH, 2004 – Tóth Károly: *A magyar intézményrendszer fejlődése*. In: FAZEKAS József – HUNČÍK Péter (szerk.): *Magyarok Szlovákiában (1989 – 2004). Összefoglaló jelentés. A rendszerváltástól az Európai Unió csatlakozásig. I. kötet*. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Lilium Aurum Könyvkiadó, Somorja- Dunaszerdahely 2004.
- TÓTH, 2006a – Tóth Károly: *Szlovákiai magyar kulturális intézmények?* In: FAZEKAS József – HUNČÍK Péter (szerk.): *Magyarok Szlovákiában III. kötet, Kultúra (1989-2006)*. Fórum Kisebbségkutató Intézet - Lilium Aurum Könyvkiadó. Somorja - Dunaszerdahely 2006.
- TÓTH, 2006b – Tóth Károly: *A kulturális támogatások átalakításának lehetséges formái*. In: FAZEKAS József – HUNČÍK Péter (szerk.): *Magyarok Szlovákiában III. kötet, Kultúra (1989-2006)*. Fórum Kisebbségkutató Intézet - Lilium Aurum Könyvkiadó, Somorja - Dunaszerdahely 2006.